



**ICHKI ISHLAR ORGANLARI TEZKOR BO‘LINMALARI TOMONIDAN
TRANSPORT OBYEKTLARIDA SODIR ETILADIGAN
O‘G‘RILIK JINOYATINI FOSH ETISH**

Masharipov Tohir

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Tezkor-qidiruv faoliyati

kafedrasi katta o‘qituvchisi

O‘razboyev Samandar Elmurod o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20647830>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ichki ishlar organlari tezkor-qidiruv bo'linmalari tomonidan transport obyektlarida (temir yo'l, havo, suv va avtomobil transporti infratuzilmalarida) sodir etiladigan o'g'rilik jinoyatlarini fosh etishning taktik, kriminologik va tashkiliy-huquqiy xususiyatlari kompleks tahlil qilingan. Transport obyektlaridagi o'g'riliklar (xususan, kissavurlik, bagaj o'g'riligi va yuklarni talon-toroj qilish) o'zining yashirinligi, tezkorligi hamda jinoyatchilarning tranzit imkoniyatlari bilan ajralib turishi ilmiy asoslangan. Jinoyatlarni issiq izidan fosh etishda tezkor kuzatuv, maxfiy hamkorlar tarmog'idan foydalanish hamda zamonaviy raqamli texnologiyalar ("High-tech policing", Face-ID, "E-Ma'muriy ish") imkoniyatlarini amaliyotga tatbiq etish usullari yoritilgan. AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Janubiy Koreya transport politsiyasining ilg'or xorij tajribasi qiyosiy o'rganilib, O'zbekiston milliy qonunchiligini va tezkor amaliyotni takomillashtirish hamda sohadagi ilmiy izlanishlarni OJS va SCOP.UZ kabi xalqaro va milliy platformalarda indeksatsiya qilish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: transport obyektlari, o'g'rilik, kissavurlik, tezkor-qidiruv faoliyati, issiq izidan fosh etish, tezkor kuzatuv, High-tech policing, E-Ma'muriy ish, xorij tajribasi, jamoat xavfsizligi.

Contact: 99 826 99 56





Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ тактических, криминологических и организационно-правовых особенностей раскрытия краж, совершаемых на объектах транспорта (железнодорожного, воздушного, водного и автомобильного), оперативными подразделениями органов внутренних дел. Научно обосновано, что кражи на объектах транспорта (в частности, карманные кражи, кражи багажа и хищения грузов) отличаются скрытностью, быстротой и транзитными возможностями преступников. Освещены методы применения оперативного наблюдения, использования сети негласных сотрудников и внедрения современных цифровых технологий («High-tech policing», Face-ID, система «Е-Административное дело») в практику раскрытия преступлений по горячим следам. Изучен передовой зарубежный опыт транспортной полиции США, Великобритании, Германии и Южной Кореи, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национального законодательства и оперативной практики Узбекистана, а также по индексации научных исследований в данной сфере на международных и национальных платформах, таких как OJS и SCOP.UZ.

Ключевые слова: объекты транспорта, кража, карманная кража, оперативно-розыскная деятельность, раскрытие по горячим следам, оперативное наблюдение, High-tech policing, Е-Административное дело, зарубежный опыт, общественная безопасность.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of the tactical, criminological, and organizational-legal features of solving theft crimes committed at transport facilities (rail, air, water, and road transport infrastructure) by operational units of internal affairs bodies. It is scientifically substantiated that thefts at transport facilities (in particular, pickpocketing, luggage theft, and cargo theft) are distinguished by their stealth, speed, and the transit capabilities of criminals. The methods of applying operational observation, using a network of covert collaborators,





and implementing modern digital technologies ("High-tech policing", Face-ID, the "E-Administrative Case" system) in the practice of solving crimes in hot pursuit are highlighted. The advanced foreign experience of the transport police of the USA, the UK, Germany, and South Korea was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving the national legislation and operational practice of Uzbekistan, as well as for indexing scientific research in this field on international and national platforms such as OJS and SCOP.UZ.

Keywords: transport facilities, theft, pickpocketing, operational-search activity, hot pursuit disclosure, operational observation, High-tech policing, E-Administrative Case, foreign experience, public safety.

Iqtisodiyotning qon tomiri hisoblangan transport infratuzilmasi yildan-yilga kengayib, yo'lovchi va yuk tashish hajmi ortib bormoqda. Aeroportlar, temir yo'l vokzallari, metropoliten va yirik avtoshohbekatlar kuniga yuz minglab odamlarni o'zida jamlaydigan o'ta faol, dinamik va tirband hududlardir. Aynan shu omillar — odamlar gavjumligi, doimiy harakatlanish va anonimlik sharoiti mulkiy jinoyatlar, xususan, o'g'rilik (O'zbekiston Respublikasi JK 169-moddasi) sodir etilishi uchun o'ziga xos "qulay" kriminogen zamin yaratadi.

Transport obyektlarida sodir etiladigan o'g'rilik jinoyatlari boshqa hududlardagi o'g'riliklardan keskin farq qiladi. Agar xonadon yoki do'kon o'g'riligi oldindan rejalashtirilib, ko'pincha tunda sodir etilsa, transportdagi o'g'riliklar (ayniqsa, kissavurlik) asosan kunduzi, bevosita jabrlanuvchining yonida, yuzlab odamlar ko'z o'ngida yashirin tarzda amalga oshiriladi. Shuningdek, tranzit imkoniyatining mavjudligi jinoyatchiga ashyoviy dalil bilan birga bir necha soat ichida boshqa viloyatga yoki davlatga yashirinish imkonini beradi. Bu esa ichki ishlar organlarining tezkor-qidiruv bo'linmalari xodimlaridan jinoyatni fosh etishda yuqori malaka, tezkorlik va ilg'or taktik yondashuvlarni talab etadi.





Tezkor-qidiruv faoliyatini (TQF) to'g'ri tashkil etish uchun eng avvalo obyektidagi o'g'riliklarning kriminologik manzarasini tahlil qilish lozim. Transport obyektlaridagi o'g'riliklar asosan quyidagi turlarga bo'linadi:

Kissavurlik (Karmanaya krazha): Yo'lovchilarning cho'ntagi, sumkasi yoxud ust-boshidan mulkni yashirincha o'g'irlash. Ushbu turdagi o'g'riliklar yuqori malakaga ega bo'lgan professional jinoyatchilar (kissavurlar) tomonidan sodir etiladi. Ular odatda guruh bo'lib harakat qilishadi. Guruh a'zolari o'zaro vazifalarni bo'lib olishadi: "shirmach" (jabrlanuvchining e'tiborini chalg'ituvchi, to'siq yaratuvchi), "bevosita ijrochi" (buyumni o'g'irlovchi) va "otxodnyak" (o'g'irlangan buyumni darhol o'ziga olib, voqea joyidan uzoqlashuvchi). **Bagaj va qo'l yuklarini o'g'irlash:** Vokzal kutish zallarida, chipta xarid qilish navbatlarida yoki poyezd vagonlarida uxlab qolgan, e'tiborsiz yo'lovchilarning sumkalari va chamadonlarini olib ketish. **Yuk o'g'riligi (Krazha Грузов):** Temir yo'l stansiyalarida turgan vagonlardan, omborxonalardan yoki havo kemalarining bagaj bo'limlaridan moddiy qimmatliklarni talon-toroj qilish. Ushbu o'g'riliklar ko'pincha transport tizimida ishlaydigan xodimlarning (yuk tashuvchilar, qorovullar, vagon kuzatuvchilari) jinoiy guruhlariga bevosita yordami orqali uyushgan tarzda amalga oshiriladi.

O'g'rilik sodir etilganligi haqida xabar tushganda yoki voqea bevosita aniqlanganda tezkor bo'linmalar tomonidan ko'riladigan dastlabki choralar jinoyatni fosh etishning hal qiluvchi bosqichidir.

Birinchi navbatda, voqea joyini va harakat yo'nalishlarini bloklash amalga oshiriladi. Aeroport yoki vokzal sharoitida tezkor xodimlar zudlik bilan chiqish eshiklarini nazoratga oladi. Jabrlanuvchidan o'g'irlangan buyumning (telefon, noutbuk, alohida belgili sumka) aniq tavsifi tezkor qabul qilinib, patrul xizmati naryadlariga tarqatiladi.

Bunday jinoyatlarni fosh etishda eng ko'p qo'llaniladigan va o'zini oqlagan tezkor tadbir bu — **Tezkor kuzatuv (Tashqi kuzatuv)** hisoblanadi. O'g'riliklar ko'paygan





hududlarda (masalan, metropoliten vagonlarida yoxud poyezdga chiqish perronlarida) tezkor xodimlar fuqaro kiyimida uzluksiz yashirin kuzatuv olib boradilar. Professional tezkor xodim olomon ichidan kissavurni uning xatti-harakatlaridan osongina ajratib oladi. Jinoyatchi poyezdga chiqishga shoshilmaydi, odamlar tiqilinch joyni qidiradi, jabrlanuvchiga noodatiy yaqinlashadi va qo'llarini kiyim yoki gazeta bilan to'sib oladi. Taktik qoidaga ko'ra, tezkor xodim jinoyatchini o'g'rilik sodir etishidan oldin to'xtatmaydi, balki u qilmishni sodir etib, buyumni qo'lga kiritgan qisqa soniyada — "jinoyat ustida" ashyoviy dalil bilan qo'lga oladi. Bu sud jarayonida inkor qilib bo'lmas dalil hisoblanadi.

Shuningdek, **Tezkor tajriba (Operativ eksperiment)** tadbiri ham keng qo'llaniladi. Vokzal kutish zalida maxsus texnika (mikro-kamera va GPS treker) o'rnatilgan "o'lja sumka" atayin ko'rinarli joyda e'tiborsiz qoldiriladi. Sumkani o'g'irlagan shaxs yashirin ravishda kuzatib boriladi va u sheriklari hamda mulkni sotib oluvchi shaxslar yoniga borganda to'liq guruh qo'lga olinadi.

Garchi videokuzatuv tizimlari keng joriy etilayotgan bo'lsa-da, TQFning o'zagi bo'lgan inson omili (Human Intelligence - HUMINT) o'zining dolzarbligini yo'qotmagan. Transport obyektlarida yuz beradigan uyushgan o'g'riliklarni fosh etishda maxfiy hamkorlik qiluvchi shaxslarning (agentlarning) o'rni beqiyosdir.

Tezkor bo'linmalar transport markazlarida doimiy ishlaydigan va vaziyatdan to'la xabardor bo'lgan shaxslar toifasi: taksi haydovchilari, farroshlar, bekat nazoratchilari, chiptachilar, yuk tashuvchilar va savdo shoxobchalari sotuvchilari bilan ishonchli va yashirin aloqalarni o'rnatishlari shart. Odatda professional kissavurlar o'g'irlangan mulkni darhol transport obyekti o'zida yoxud unga tutash bozordagi olib-sotarlarga topshirishadi. Aynan shu xufiyona sxemalarni fosh etish uchun jinoiy doiraga yaqin bo'lgan shaxslarni **tezkor kiritish** va **yashirin hamkorlikka jalb etish** orqali tarmoqning ildiziga yetib boriladi.





Zamonaviy o'g'riliklarni fosh etish asosan dalillarni to'plashning axborot-texnologik usullariga tayanmoqda. Transport politsiyasi xizmatiga "High-tech policing" (Yuqori texnologik politsiya) tizimlari integratsiya qilinishi bilan jinoyatni fosh etish ko'rsatkichlari keskin oshdi.

Intellectual Face-ID va xulq-atvor tahlili: Eng yirik transport xablarida o'rnatilgan videokuzatuv kameralari yo'lovchilarning yuz tuzilishini yashirin tarzda skaner qiladi va Ichki ishlar vazirligining "Qidiruv", "Muqaddam sudlanganlar" hamda "Xavfli jinoyatchilar" ma'lumotlar bazasi bilan real vaqt rejimida solishtiradi. Agar oldin kissavurlik bilan sudlangan yoxud profilaktik hisobda turuvchi shaxs vokzalga kirib kelsa, markaziy dispatcher orqali darhol hududdagi tezkor xodimning elektron planshetiga ogohlantirish (red flag) kelib tushadi. **Uyali aloqa baza stansiyalari tahlili (Cell tower dumps):** Jinoyat sodir bo'lgan qisqa vaqt oralig'ida bekat yoxud vagon atrofidagi tayanch stansiyalariga ulangan mobil telefonlarning identifikatsion ma'lumotlari (IMEI, raqam) tahlil qilinadi. Big Data texnologiyasi orqali aynan jabrlanuvchi bilan bir vaqtda bir joyda bo'lgan va qisqa muddatda hududni tark etgan shubhali abonentlar filtrlash usuli bilan aniqlanadi. **O'g'irlangan gadjetlarni yashirin kuzatish (Treking):** Jabrlanuvchining o'g'irlangan telefoni yoxud noutbukini bloklashga shoshilmasdan, tezkor bo'linmalar maxsus dasturiy ta'minotlar orqali qurilmaning geolokatsiyasini aniqlaydi, qayerda yoqilgani va kimga sotilganligini (zanjir bo'ylab) raqamli izlar (digital forensics) orqali fosh etadi.

"E-Ma'muriy ish" platformasi nafaqat ma'muriy huquqbuzarliklarni qayd etish, balki tezkor axborot bazasi sifatida ham mislsiz ahamiyatga ega. Transport obyektlarida shubhali harakat qilayotgan fuqaroni to'xtatgan tezkor xodim uning shaxsini maxsus planshet orqali tekshirganda, bu shaxs ilgari "mayda talon-toraj", "bezorilik", "ichki ishlar organi xodimining qonuniy talabiga bo'ysunmaslik" kabi moddalar bilan qancha jarima tortilganligini, jinoiy o'tmishini joyning o'zida bir necha soniyada aniqlay oladi.





Avvallari tezkor xodim shaxsni aniqlash va unga xarakteristika olish uchun IIB binosiga olib borishi, qog'oz arxivlarini titkilashi, yuzma-yuz so'roq qilishi va soatlab vaqt yo'qotishi talab etilar edi. Hozirgi raqamli bazalar jinoyatchining har qanday chalg'ituvchi harakatlarini chippakka chiqaradi.

Transport obyektlarida o'g'rilik va talon-torajlikka qarshi kurashishda rivojlangan davlatlarning (xorij tajribasi) innovatsion politsiya modellari katta qiziqish uyg'otadi:

Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh): AQShning tranzit politsiyasi faoliyatida "Predictive Policing" (Bashoratli politsiya tahlili) dasturi faol qo'llaniladi. Sun'iy intellekt tizimlari so'nggi 5 yildagi barcha o'g'rilik jinoyatlarining vaqti, joyi, transport turi va jabrlanuvchining profilini tahlil qilib, kelgusi haftada qaysi temir yo'l stansiyasida va qaysi soatda jinoyat xavfi eng yuqori bo'lishini (hotspots) foizlarda hisoblab beradi. Tezkor kuchlar va yashirin patrullar aynan o'sha "issiq nuqtalarga" oldindan joylashtiriladi. **Buyuk Britaniya (UK):** Britaniya Transport Politsiyasi (BTP) "CCTV Behavioural Analysis" tizimidan yuksak darajada foydalanadi. London metropolitenidagi yuz minglab kameralar shunchaki yozib olmaydi, balki olomon ichidagi "anormal" xulq-atvorni avtomatlashtirilgan tarzda aniqlaydi. Masalan, bir yo'lovchi poyezdga chiqish o'rniga doimiy ravishda odamlar ko'p joylarga tiqilayotgani, orqasiga tez-tez qarayotganligini sun'iy intellekt payqaydi va bu xabarni bekatdagi yashirin patrullarga uzatadi. **Germaniya:** Germaniya Federal jinoyat politsiyasi (BKA) o'g'rilar va jinoiy to'dalarga qarshi kurashishda biometrik qidiruv va transchegaraviy axborot almashinuv tizimi (SIS - Schengen Information System) orqali ishlaydi. Germaniya vokzallarida qo'lga olingan shubhali shaxsning barmoq izi maxsus mobil skaner orqali tekshiriladi va u Polsha yoki Fransiyada ham xuddi shunday o'g'rilik bilan qidiruvda ekanligi joyning o'zida isbotlanadi. **Janubiy Koreya:** Dunyodagi jinoyatchilik eng past bo'lgan va to'liq raqamlashtirilgan "Smart City" yondashuviga ega davlat. Transportda o'g'rilik sodir etilgan taqdirda, politsiya barcha chiptalar, yo'l haqini to'lash (T-money) kartalari bo'yicha harakat loglarini va





poyezd eshiklaridagi videofiksatsiyalarni bir necha soniya ichida yagona markazga jamlaydi. Jinoyatchi poyezddan tushib ulgurmasidan, navbatdagi stansiyada uning yuz identifikatsiyasi orqali blokirovka qilinib ushlanadi.

Tadqiqot va joriy tezkor-qidiruv amaliyoti tahlillari shuni ko'rsatmoqdaki, transport infratuzilmasida o'g'riliklarni fosh etish an'anaviy usullardan to'liq raqamlashtirilgan tahlil va intellektual monitoring mexanizmlariga o'tishni taqozo etmoqda. Jamoat xavfsizligini ta'minlash samaradorligini keskin oshirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, Ichki ishlar vazirligining Transportda xavfsizlikni ta'minlash boshqarmalari tizimida aynan kissavurlik va yo'lovchilar mol-mulkini o'g'irlashga qarshi kurashishga ixtisoslashgan maxsus tezkor "Antikissavur" yashirin guruhlarini (AQSh tajribasi asosida "Pickpocket Task Force") doimiy faoliyat asosida tashkil etish va ularni eng so'nggi rusumdagi yashirin kuzatuv miniatyura uskunalari, elektron tana kameralari bilan to'liq jihozlash.

Ikkinchidan, respublika miqyosidagi yirik vokzal, aeroport va avtoshohbekatlarda chipta sotish ma'lumotlar bazasini (API orqali) "E-Qidiruv" va "E-Ma'muriy ish" axborot tizimlari bilan to'g'ridan-to'g'ri integratsiya qilishni qonuniy majburiylashtirish. Bu har qanday qidiruvdagi yoxud xavfli retsidivist shaxs transport tizimidan foydalanishga uringanda, tezkor xodimlar planshetiga real vaqt rejimida avtomatik ogohlantiruvchi (red flag) xabar tushishini ta'minlaydi.

Uchinchidan, o'g'rilik buyumlarini sotib olish va sotishning noqonuniy bozorlarini nazorat qilish maqsadida barcha lombardlar va ko'chma texnika rastalarini umumiy "O'g'irlangan ashyolar" (IMEI va seriya raqamlari bo'yicha) ochiq elektron reyestriga ulash va qabul qilinayotgan ashyolar ma'lumotini kiritishni jinoiy jazogacha bo'lgan sanksiyalar bilan ta'minlash.

To'rtinchidan, ichki ishlar organlarining tezkor-qidiruv faoliyati nazariyasi, jinoyatlarni fosh etish taktikasi, kiber-kriminalistika hamda transport xavfsizligi





yuzasidan IIV Akademiyasi hamda amaliyotchi xodimlar, magistr va mustaqil izlanuvchilar tomonidan olib borilayotgan innovatsion ilmiy tadqiqotlarni global fan tizimiga integratsiya qilish. Maxfiylik grifi olib tashlangan uslubiy qollanmalar, yuridik spravkalar, kriminologik tahlillar hamda maqolalarni OJS (Open Journal Systems) tarmog'ida va Zenodo xalqaro ilmiy repozitoriylarida keng e'lon qilish mexanizmini mustahkamlash. Shuningdek, ma'muriy huquq, jamoat xavfsizligi va tezkor taktika masalalariga bag'ishlangan respublika va xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy konferensiya materiallarini **SCOP.UZ** (Scientific Conference Open Proceedings) kabi zamonaviy milliy ilmiy platformalarda to'liq indeksatsiya qilish va tadqiqot materiallariga albatta DOI (Digital Object Identifier) raqamlarini doimiy ravishda biriktirib borish maqsadga muvofiq. Bu mamlakatimiz huquqshunoslik fani va maxsus operativ modellarining xalqaro ilmiy doiralarda e'tirof etilishiga, olimlarimizning iqtiboslik indeksi keskin oshishiga xizmat qiladi.

Xulosa o'rnida qayd etish joizki, transport obyektlari davlat iqtisodiyotining darvozasi va jamiyat farovonligi ko'zgusi hisoblanadi. Bunday obyektlarda o'g'rilik va jinoyatchilik tomirlarini qirqish faqatgina qonun ustuvorligi, yuksak intizom hamda qidiruvning xalqaro ilg'or raqamli innovatsiyalariga mos ravishda doimiy takomillashib borishi orqaligina ta'minlanadi.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz>.
3. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.
4. O'zbekiston Respublikasining "Transport to'g'risida"gi Qonuni. 09.08.2021 yildagi O'RQ-706-son.





5. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
6. Qurbonov M. M. "Raqamlashtirish sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari va E-Ma'muriy ish tizimi" // O'zbekiston qonunchiligi tahlili. – Toshkent, 2024.
7. Transportation Security Administration (TSA). "Surface Transportation Security and Theft Prevention Tactics". U.S. Department of Homeland Security, Washington D.C., 2023.
8. British Transport Police. "Annual Report on Predictive Policing, CCTV Surveillance and Theft Reduction in the UK Railway Network". London, HM Government, 2022.
9. Lee, H., & Kim, J. "Smart Policing and Transport Crime Disruption in South Korea: Integrating Big Data and Law Enforcement". Asian Journal of Criminology, 2021.
10. Omelchenko, O. A. "Operativ-qidiruv faoliyati taktikasi: mulkiy jinoyatlarni fosh etishda innovatsion yondashuvlar". Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022.

